

Er wordt nog steeds met de brede bijl gewerkt

Men zegt wel eens, dat de Waddenzee het laatste stuk pure natuur is dat wij in Nederland nog over hebben; wanneer men onder 'natuur' leefgemeenschappen verstaat die zelfstandig tot ontwikkeling zijn gekomen, is het inderdaad bijzonder lastig, nog meer gebieden aan te wijzen die dermate ongerept zijn dat zij het etiket 'pure natuur' zouden mogen dragen. In bijna elk natuurgebied in Nederland is in zijn wordingsgeschiedenis de hand van de mens merkbaar.

Dat is overigens natuurlijk niet altijd even erg: in veel gevallen kan de beïnvloeding door de mens een heel duidelijke verrijking van het planten- en dierenleven betekenen. Graslanden, akkers, laagveenmoerassen, heidevelden en zandverstuivingen zijn evenzovele resultaten van welbewust economisch en technisch menselijk ingrijpen, maar toch zouden we ze niet meer willen missen: elk van deze cultuurtypen heeft een eigen karakteristieke en niet zelden soortenrijke botanische en zoölogische bevolking. Voor de natuurliefhebber doet de gedifferentieerde schoonheid ervan dan ook niet of nauwelijks onder voor 'originele' natuur, en vandaar dat van ouds Natuurbescherming dergelijke semi-natuurlijke gebieden onder haar hoede heeft genomen; dit is o.a. tot uitdrukking gebracht in de naam van het overkoepelende orgaan van organisaties die zich op de een of andere manier met de Nederlandse natuur bezighouden: Contactcommissie voor natuur- en *landschapsbescherming*. Onder 'landschappen' verstaat men dan die cultuurgebieden die door hun ontwikkeling een zeker 'natuurlijk' aanzien hebben gekregen en daardoor tevens een bijzondere aantrekkelijkheid.

Naast heidevelden, graslanden e.d. is er nog een landschapstype van grote schoonheid; dit wordt gevormd door de boomgaarden. Vooral in de provincies Utrecht en Gelderland, maar ook in Zeeland en Limburg vindt men de fruitbomen die vooral in het voorjaar, wanneer de bomen zich in zachtgekleurde bloesems tooien, een unieke en weldadige

schoonheid ten toon spreiden, die elk jaar weer duizenden bewonderaars uit de steden trekt. Ook buiten de bloesemtijd vormen de boomgaarden een vertrouwde stoffering van het landschap en brengen afwisseling in de vaak eentonige weidegebieden.

De laatste jaren is er echter een kentering gekomen in het rustieke bestaan van de boomgaarden. Allerwege heeft men de bijl gezet in de appel- en perebomen; zienderogen verdwenen de prachtigste boomgaarden. Met steun van het Ministerie van Landbouw en onder het lijdzaam toezien van natuurbeschermingsorganisaties zijn landstreken met een onvergetelijke schoonheid veranderd in slagvelden van stronken, omgehakte stammen en dood hout.

In de Betuwe was begin vorig jaar reeds 29 % gerooid van wat er in 1968 nog stond, in Zuid-Limburg al 3400 van de in totaal 6500 ha vruchtbomen; in Utrecht was vorig jaar reeds 25 % van het vruchtbomenbestand gekapt en in Zeeland 20 % ¹⁾. Wie tussen Pasen en Pinksteren naar jaarlijks gebruik er opuit trok om te genieten van de geurige bloesems, zal deze keer moeite hebben gehad om te vinden wat hij zocht: het appelbomenbestand is sinds 1968 van 32.000 ha teruggebracht tot 24.000 ha, een verlies van een kwart gedeelte! Daarbij komt dat meer dan andere de oude hoogstambomen - waar de belangstelling van de toerist speciaal naar uitgaat - het hebben moeten ontgelden ²⁾.

De reden voor deze rooi-woede mag niet gezocht worden in een collectieve zucht naar vernietiging - hoewel ik moet toegeven dat een dergelijke verklaring meer dan eens voor de hand lijkt te liggen. De oorzaak is gelegen in de belabberde situatie waarin de fruitteelt de laatste jaren is geraakt; de afzet via veilingen werkt onbevredigend en grote gedeelten van de oogst van appels en peren moet worden doorgedraaid, iets wat altijd een fnuikende invloed heeft op het moreel van een kweker die zijn vak en zijn product liefheeft. Een ander punt is, dat veel fruittelers sinds de vijftiger jaren hebben gewed op de appelsoort 'Golden Delicious' die echter ook in Frankrijk (in een veel gunstiger klimaat) geteeld wordt en die in de EEG niet tegen dit Franse product kan opconcurreren. De Nederlandse fruitteelt schreeuwde dus om een deugdelijke sanering.

Naar goed Nederlands gebruik werd een Amerikaanse efficiencyfirma, Arthur D. Little, in de arm genomen, die minister Lardinois influisterde, 9500 ha oudere appelbomen op te ruimen (de bekende en juist zo charmante 'hoogstammen') en over te stappen op plantages van minimaal 10 ha, bestaande uit struikvormen die veel korter meegaan dan de hoogstammen (hooguit 12 jaar, tegen de hoogstammen meer dan 20 jaar) en die wel meer fruit produceren maar ook om veel meer milieuverpestende kunstmest en pesticiden

vragen. Kortom, de fruitteelt wordt 'gerationaliseerd', een kreet die overigens maar al te vaak betekent dat de irrationaliteiten hoogtij vieren. Zo ook hier: onder het vaandel van modernisering paste de minister de rooiregeling van 1968 toe en loofde een subsidie uit voor iedere gerooide opstand. In 1970 ging de EEG deze regeling steunen door f 2896,— uit te keren voor iedere hectare gerooide fruitbomen.

Wat is nu het resultaat van deze miljoenen guldens verslindende maatregel? Dat nu koeien grazen op plaatsen waar het vorig jaar nog geurde van de appel- en perebloesems (waardoor nog meer melk toegevoegd wordt aan het overschot) en dat bijna alle hoogstammen het veld hebben moeten ruimen voor 'moderne', weinig aantrekkelijke appelstruiken. Daarbij is het nog maar de vraag of men de fruitteelt werkelijk gezond kan maken zolang de kwestie van de afzet niet op Europees niveau is geregeld. Maar de belangrijkste irrationaliteit is ongetwijfeld het volledig verontachtzamen van de landschappelijke betekenis van boomgaarden.

Het Amerikaanse efficiencybureau Little heeft kennelijk net zo veel benul van de esthetische waarde die fruitbomen hebben als zijn naam doet vrezen. Misschien kan dit het bureau niet kwalijk worden genomen want de uitslag van het rapport hangt natuurlijk samen met de door het Ministerie van Landbouw opgestelde opdracht. Wie het wel euvel geduid kan worden, is dus de verantwoordelijke minister die de kwestie van de boomgaarden uitsluitend benadert vanuit een beperkt agrarisch-economisch gezichtspunt. Hieruit blijkt eens te meer, dat argumenten van natuur- en landschapsbescherming op ministerieel niveau vaak vergeten of miskend worden.

Het is een kwalijke zaak dat kennelijk niemand op het idee is gekomen dat boomgaarden méér zijn dan grafieken met kostenfuncties en productiecijfers en dat zij een niet uit te vlakken recreatieve functie hebben. Er is geen enkele poging ondernomen dit aspect in de zaak te betrekken, waardoor de oplossing van het probleem evenwichtiger had kunnen zijn. In plaats van er de brede bijl in te zetten, had men de economisch rendabele fruitteelt kunnen onderbrengen bij gemengde bedrijven (waar naast de fruitteelt ook veeteelt, grove tuinbouw enz. bedreven wordt), zodat de kansen van de andere producties de wisselvalligheden van de fruitteelt kunnen opvangen; tegelijkertijd had men de niet-productieve hoogstammen kunnen laten 'verwilderden' en openstellen voor het publiek, waarmee men een aantal unieke bossen zou hebben gekregen waar de stedeling veel intensiever en directer in aanraking kan komen met de schoonheid en de groei- en bloeiwijze van de fruitbomen dan hij ooit heeft gekund wanneer hij bumper aan bumper een ANWB-bloesemtocht maakte. De exploitanten van deze recreatie-boomgaarden zouden dan een behoorlijke vergoeding moeten krijgen voor hun bedrijf, dat is duidelijk; voor niets gaat de zon op.

Maar ik zie die zon liever opgaan over een bongerd vol knoestige fruitbomen, waar het als wandelaar goed toeven is, dan over een omgeploegd weiland met stapels dor hakhout of een rationele 'fruitfabriek' waar geen kraak of smaak aan is.

- 1). Nijhoff, H., 1971, Waar blijven de appelbloesems, De Groene 95 nr 12.
- 2). Stok, Abel, 1972, Amerikaanse houthakkers voor Nederlandse boomgaarden. De Nieuwe Linie 27 nr 2.

Adres v. d. schrijver: